

ЮРІЙ СМОЛИЧ

ЗРОБЛЕНО В ХАРКОВІ

Не знаю, як інші, але я, коли в від'їзді, завжди сумую за рідним містом.

Як радісно тоді зустрітися з земляком, одержати листа від товариша, перечитати газету, видавану на батьківщині, чи в іншій газеті знайти згадку про людей та діла твого рідного міста!

І от, нарешті, я повертався додому.

Це не було далеко — може, за тисячу кілометрів. Та подорож на цей раз складалася так, що здійснити її я мав аеропланом. Літати мені доводилося вперше.

Я переміг хвилювання і плігнув до кабіни аероплана.

Ранок був весняний, погожий — безхмарне небо, гаряче сонце, вітрець. Мотор загурчав, кабіна колихнулася, все попливло, — і аеро, стрибнувши, злетіло у височину. Відбулося це так просто. Злетіти з землі в небо була ніяка подія — звичайний рейс.

Але це було надзвичайно! Зір мій зробився далекий, горизонти широкі, краєвид рельєфний, земля то слалася просто під ноги, то здіймалася схилами з боків, то зринала раптом нависом спереду. Я осягав одним поглядом карту величезного міста з усіма передмістями та виселками, з розлогими полями навкруги, з лісами на далеких обріях. Океан повітря омивав величезну землю, як береги. Хвилювання і захоплення розпинало груди.

І тоді знову сум за моїм рідним містом обійняв мене. Мое місто було ще ген далі, зовсім далеко — немов його й зовсім ніде не було, — а утлий та химерний птах, в океані повітря, ніс мене геть, невідомо куди в безкраї простори світу...

Тоді я мерщій озирнувся навкруги.

Ні. Я не був сам. Всі двадцять п'ять місць займали подорожні. Дверцята до кабіни пілота інколи відчинялися і помічник пілота то виходив, то входив. Він почував себе тут так само вільно, як я в своїй кімнаті між шафою для книжок та письмовим столом. І від цього зразу зробилось

спокійно і затишно, цілий аероплан став близький та зрозумілий, і дарма що земля була все так же далеко внизу, птах вже не був ні химерний, ні утлий,—я спокійно довіряв йому моє життя...

Признатися, я не чванлива людина. Але коли ходять про моє рідне місто—завжди трапляється так. Пригадую, років кілька тому, в горах Кавказа на приморському гудроновому шляху я зустрів велосипедиста. Він не мав сірників, і ми розбалакалися. І от, коли я давав йому прикурити, мій погляд ковзнув по його машині. Це було дебеле, дорожнього типу, вело з рівним кермом і високою рамою. На чорній емалі попереду золотилася фабрична марка—„Україна“. Вірно! Веломашини „Україна“ народжуються в кількості багатьох сот штук щоденно на проспекті Сталіна, в місті Харкові! Але спиніть велосипедиста на путівцях Далекого Сходу, Казахстану, Білорусі, Вірменії, Карелії, в тайзі—і ви побачите скромну марку під рулем вело „Україна“.

І я схвилювано поплескав по пневматиках моєї прекрасної компатріотки:

— Я теж з Харкова!—як старому знайомому, кивнув я велосипедистові.

На знак знайомства він гостинно почастував мене цигарками. Цигарки були „Новий Харків“.

... В цю хвилину аероплан раптом немов провалився в діру, немов плигнув по сходах униз і я навіть підплигнув угору на своєму кріслі. Повітряна яма! Я одірвався від спогадів і глянув крізь вікно долі.

Земля була далеко, але все ж таки ближче. Розлогий, безмежний зелений степ протинали від краю до краю дві тоненькі срібні ниті. Залізнична колія! Темнолискучий звивистий вуз поповзом посувався по нитях з півночі на південь. Сонце підвелось вже над обрієм, і поруч з вужем сунулася по ясній зелені маленька, але виразна в скісних променях сонця його тінь. Наш аероплан планував нижче і нижче, і тепер було навіть видно, як звивистий вузик поїзду розрубали на членики ясні прольоти між вагонами. Попереду стріляв струйкою пари маленький, мов іграшка, паровозик. Але й звідси, згори, в цій маленькій іграшці я зразу впізнав могутню статуру паровоза „Е“. Славетного знатного харків'янина — паровоза „Е“!

Яка ж близька і відчутна була земля, там, далеко внизу!

І тепер я вже почав дивитися вниз невідривно.

Величезні масиви озимих врун чергувалися з ще більшими чорними смугами ріллі під яре. Але тут і там вздовж масної свіжої ріллі поволі сунулися чорні крапки з лискучими проти сонця хвостами. То орали ґрунт трактори.

Під час чергового зниження аероплана я схопив оком

і самий профіль тракторів. ХТЗ! Харків'яни! Вірні залізні сини індустріального Харкова.

На полях України, Росії, Білорусі, в степах Туркменії, в горах Кавказа, в Якутській тайзі, в тундрі за полярним колом — скрізь на широких просторах нашої величезної радянської батьківщини ви зустрінете трактор ХТЗ. Немає в СРСР такого закутка, де б не було славетного харків'янина!

Розгонистий, срібно-лискучий зигзаг враз розітнув барвистий рельєф землі під нашими ногами. Великий вигин ріки перетинав краєвид з північного заходу на південний схід. В тому місці, де ясна зелень весняного лісу спиналася рогами перед вузькою смужкою прибережних пісків, легку куряву перекочував вітрець над водою річки на другий берег. Придивитися — було видно, як коमाшилися там люди і коні, як сновигали авто і пахкали струйками синього диму великі трактори-тягачі. Там, на річковому вигині, будувалася гідростанція. Величезні турбіни для неї готував наш харківський турбовелетень.

Харків робить вело, мотоцикли, трактори і паровози. Він спеціалізувався, головню, на найрізноманітніших двигунах. Він виготовляє мотори, генератори, дизелі і турбіни. Десятки мільйонів механічних коней викохує моє прекрасне місто на своїх заводах щороку. Аж дивно — як це Харків і досі стоїть на місці! Бож коли б упрягти в саме місто усіх цих механічних коней, — його можна було б зсунути з місця і зрушити разом з усіма будівлями, вулицями й самими індустріальними велетнями. Ні, не дивно. Мільйони харківських механічних коней запряжено в будівництво нового життя. І соціалістичне місто могутньою ходою разом з усією країною іде шляхом соціалізму.

Але хіба тільки на механічних конях спеціалізувалося моє рідне місто?

Я схопився за голову, потім мацнув себе по боках і ляснув по стегнах. Тоді обмацав ноги і сіпнув сорочку. Мої сусіди по кріслах здивовано і стурбовано глянули на мене.

— Вам недобре? — співчутливо поцікавилася жінка з хлопцем-піонером поруч. — Тоді...

О, що ви! Ні! Мені було дуже добре. Просто — кепка моя була з маркою харківського „Комунара“, піджак і штани — з ательє „Хаторгу“, черевики з третьої взуттєвої фабрики, пальто з конвеєра харківської Тиняківки. Крім того на, грудях у мене метлявся фото-апарат „ФЕД“, а з кишеньки стирчало вічне перо — Харків, „Авторучка“.

— Може, хочете кислої цукерки? — простягла мені турботлива супутниця бонбон'ерку з конфетами.

Я подякував і взяв. Насподі бонбон'ерки було вибито: „Made in Kharkow“.

„Зроблено в Харкові“.

Спробуйте жити в якому завгодно місті, містечку чи селі СРСР, і — щоб в ваших руках, чи довкола вас не було речі, зробленої в Харкові. Це неможливо. А — харків'янин? Він спить на харківському ліжку, одягається в харківську одягу, гріє чай в харківському електрочайнику, їсть їжу з полів Харківщини, сідає в трамвай, зроблений в Харкові, і їде на харківські заводи робити речі для всього світу... Коли ж до його рук потрапить річ, виготовлена десь в іншому індустріальному місті нашої великої батьківщини, він насамперед уважно огляне її, щоб побачити: а чи так цю річ роблять у нас?

Нема в світі речі, якої б не робило мое рідне місто — Харків! Той самий Харків, що чверть сторіччя тому мав на півторасти тисяч жителів одинадцять тисяч робітників. Після двадцяти років радянського господарювання соціалістичний Харків самих робітників або самих студентів та школярів має більше, як чверть віку тому було в ньому всього населення.

Я взяв другу цукерку і підозріло поглянув на мою привітну сусідку:

— А ви, часом, не харків'янка?

— Ні, — була відповідь. — Я з села, з Ново-Українки, а чоловік мій з Ленінграда. А от Володя, — погладила вона свого хлопчика по стриженій голові, — харків'янин. Він народився в Харкові, коли ми з чоловіком працювали в Харкові на ХПЗ.